

Obnova migračnej priechodnosti vodných tokov na Slovensku

Mgr. Juraj Hajdú, PhD., Štátna ochrana prírody SR

Ing. Martin Rybár, Slovenský vodohospodársky podnik, š.p. Banská Štiavnica

Seminář k zprůchodnění migračních překážek ve vodních tocích, Praha, 1.11.2018

Legislatíva

Rámcová smernica o vode (Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2000/60/ES z 23. októbra 2000, ktorou sa stanovuje rámec pôsobnosti pre opatrenia spoločenstva v oblasti vodného hospodárstva)

Environmentálne ciele (zlepšenie hydromorfologických pomerov vodných tokov):

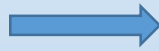
- spriechodňovanie riek výstavbou rybovodov ako súčasti vodných stavieb, budovanie obtokov, resp. prispôsobenie alebo prestavbu zastaraných stupňov na ochranu pred povodňami na ekologicky vhodnejšie
- dodržanie minimálnych ekologických prietokov pod miestami odberov vody a pod vodnými nádržami.

Zákon o vodách č. 364/2004 Z.z.

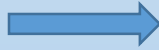
§ 53 Vlastník vodnej stavby je povinný zabezpečovať podmienky pre prirodzenú migráciu rýb a iných vodných živočíchov.

Zákon o rybárstve č. 139/2002 Z.z.

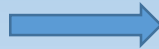
§ 18 ods. 2) Správca vodných tokov je povinný pri projektovaní, výstavbe, prevádzke a udržiavaní vodohospodárskych diel a zariadení, pri úpravách vodných tokov a ich užívaní zohľadniť potreby a ochranu rybárstva. Musí dbať, aby sa tam, kde je to účelné, zriaďovali a udržiavali rybovody a pri budovaní vodných nádrží aj iné vhodné technické zariadenia slúžiace na migráciu a ochranu rýb.

Zákon o ochrane prírody a krajiny č. 543/2002 Z.z.

§ 4 ods. 6) Každý, kto buduje vodnú stavbu alebo líniovú stavbu, ktorá môže ohroziť zabezpečenie priaznivého stavu ochrany populácií druhov živočíchov v dôsledku narušenia alebo obmedzenia ich migračných trás, je **povinný použiť také riešenie, ktoré zachováva migračnú priechodnosť**. Za týmto účelom je **povinný vykonať opatrenia umožňujúce migráciu živočíchov** v miestach, ktoré sa križujú s ich migračnými trasami, a to zriadenie vhodných stavebných konštrukcií alebo technických zariadení a zabezpečenie ich funkčnosti.

Zákon č. 216/2018 Z.z. o rybárstve a o doplnení zákona č. 455... Od 1.1.2019

§ 2, ods. 2, písm. aa) – definícia rybovodu

§ 21 ochrana rybárstva, ods. 2-4 – zriaďovanie a monitoring rybovodov (povinnosť)

§ 42, ods. 3 – technické podmienky návrhu rybovodov a monitoringu migračnej priechodnosti rybovodov (vyhláška v legislatívnom procese)

Legislatíva

§ 2, ods. 2, písm. aa) **rybovod** je stavba náhradného vodného prostredia spravidla v koryte vodného toku; rybovodom je aj prirodzené koryto vodného toku alebo umelo vybudované náhradné koryto vodného toku s trvalým prietokom vody, ktoré umožňuje rybám a ďalším vodným živočíchom obojsmerné prekonanie migračnej bariéry

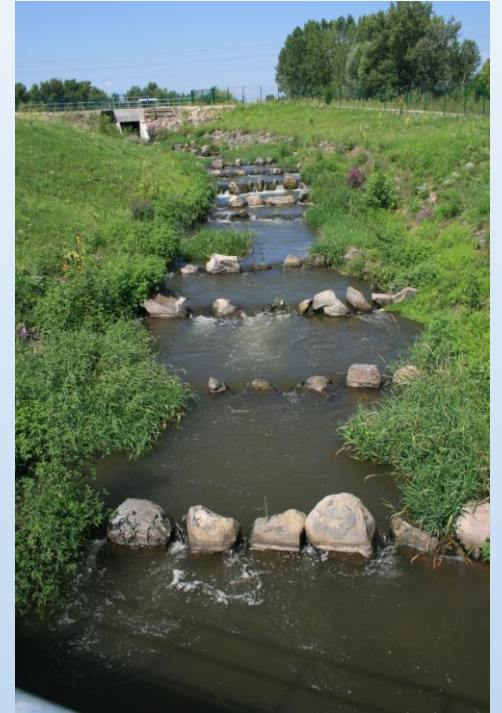
§ 21 ochrana rybárstva:

(2) Každý je povinný pri projektovaní, výstavbe, prevádzke a udržiavaní vodných stavieb alebo zariadení a pri úpravách vodných tokov a ich užívaní zohľadniť potreby a ochranu rybárstva. Každý musí dbať, aby sa tam, kde je to účelné, zriaďovali a udržiavali rybovody a pri budovaní vodných stavieb aj iné vhodné technické zariadenia slúžiace na migráciu a ochranu rýb.

(3) Vlastník vodnej stavby a prevádzkovateľ vodnej stavby sú povinní zabezpečiť pravidelný monitoring migračnej priechodnosti rybovodu alebo iného technického zariadenia slúžiaceho na migráciu a ochranu rýb.

(4) Vlastník vodnej stavby alebo zariadenia a prevádzkovateľ vodnej stavby alebo zariadenia sú povinní umožniť užívateľovi prístup k rybovodu na overenie jeho funkčnosti.

§ 42 , ods. 3 – Technické podmienky návrhu rybovodov a monitoringu migračnej priechodnosti rybovodov ustanoví všeobecne záväzný právny predpis, ktorý vydá ministerstvo životného prostredia.(vyhláška v legislatívnom procese)

Spolupráca pri implementácii RSV a Vodného plánu Slovenska

- spolupráca so sekciou vôd MŽP SR, rezortnými a ostatnými organizáciami SVP, VÚVH, org. Štátnej správy
- spolupráca s SVP pri určovaní priorít a výbere lokalít pre **spriechodňovanie migračných bariér** a obnovu **laterálnej konektivity vodných tokov** (konzultácie, odborné stanoviská k projektom, pracovné stretnutia, zadania rybovodov, monitorovacích metód a pod.)
- príprava podkladov pre testovanie vodných útvarov VÚVH a návrhy opatrení z hľadiska ochrany prírody a krajiny
- **kontroly realizácie existujúcich rybovodov** z hľadiska požiadaviek Metodického usmernenia MŽP SR

Vodný plán Slovenska – príloha 8.4a

Návrh opatrení pre elimináciu významného narušenia pozdĺžnej spojitosti riek a biotopov (416 migračných bariér)

rok 2016 – pasportizácia migračných bariér uvedených v prílohe 8.4a na základe terénnych obhliadok

Terénne obhliadky migračných bariér:

- zaškolení pracovníci SVP, š.p. OZ Banská Bystrica
- pracovníci ŠOP SR
- zástupcovia SRZ – Rada Žilina
- bioekologický dozor – RNDr. Druga

Zápis (pasport) spriechodnenia migračných bariér

Obsah zápisu (pasportu):

- dátum obhliadky a mená zúčastnených osôb,
- stručný popis migračnej bariéry, r.km, návrh priority spriechodnenia,
- verifikácia rybieho pásma a určenie cieľ. druhov rýb,
- obdobia migrácie záujmových druhov rýb a návrhové prietoky,
- potvrdenie potreby spriechodnenia migračnej bariéry (spriechodňovať / nespriechodňovať),
- v prípade potreby spriechodnenia návrh spôsobu spriechodnenia (typ rybovodu, základné parametre),
- fotodokumentácia súčasného stavu a geografická poloha migračnej bariéry

Opatrenia na spriechodnenie tokov a habitatov:

- ✓ spriechodnenie funkčným rybovodom alebo biokoridorom,
- ✓ prebudovanie existujúcich prekážok na sklzy alebo rampy,
- ✓ zmena manipulačného poriadku vodnej stavby,
- ✓ odstránenie existujúcej stavby,
- ✓ iné opatrenia alebo ich kombinácia

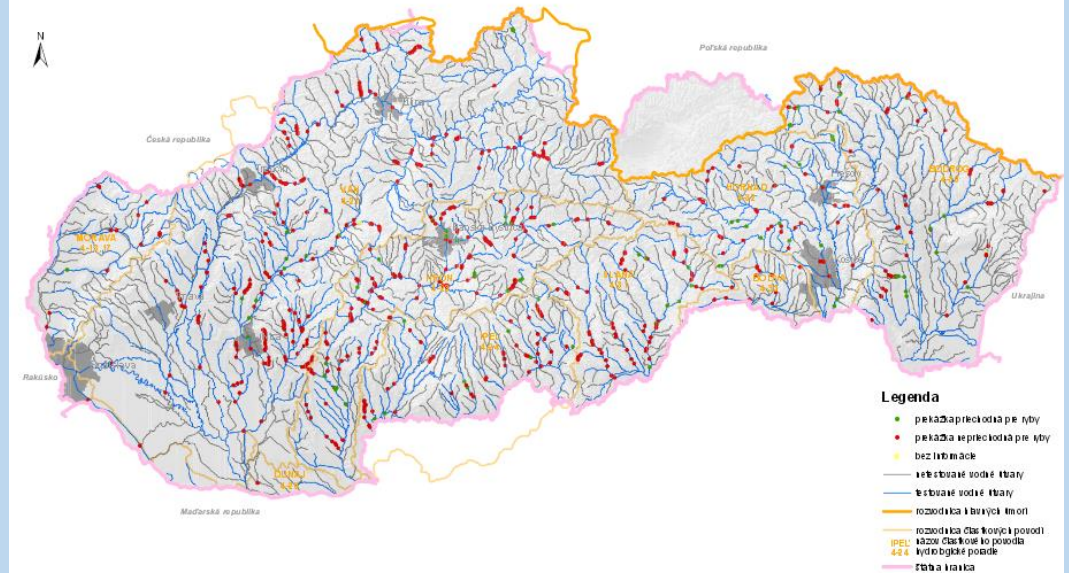

Výsledky terénnych obhliadok migračných bariér na vodných tokoch v územnej pôsobnosti Správy povodia horného Hrona Banská Bystrica

Názov vodného toku	Čiastkové povodie	Počet migračných bariér – SphH Banská Bystrica					
		podľa prílohy Vodného plánu Slovenska	z toho v správe SVP, š.p. OZ BB	novo-objavené – pridané do zoznamu	celkovo v správe SVP, š.p. OZ BB	na riešenie odporúčané v rámci "Investičného programu"	na riešenie v rámci "Plánu opráv a údržieb"
Hron	Hron	14	6	0	6	3	2
Bystrica	Hron	8	3	1	4	2	0
Lukavica	Hron	2	2	3	5	0	5
Starohorský	Hron	12	12	1	13	3	0
Hutná	Hron	37	37	0	37	0	0
Rohozná	Hron	6	6	4	10	2	8
Vajskovský	Hron	13	8	1	9	3	1
Bystrianka	Hron	3	1	0	1	0	0
Štiavnička	Hron	2	0	0	0	0	0
Jaseniansky	Hron	4	1	0	1	0	0
Osrblianka	Hron	3	3	0	3	3	0
SPOLU		104	79	10	89	16	16

Identifikácia migračných bariér a priorit ich spriechodnenia

- ✓ ŠOP SR sa celkovo zaoberala hodnotením viac ako 1100 bariér;
- ✓ stanovenie priorit spriechodňovania bariér na tokoch v spolupráci s SVP, ŠOP SR a SRZ (VÚVH)
- ✓ **227 bariér** s veľmi vysokou prioritou spriechodnenia „1“ a „2“;
- ✓ Mimo vodného plánu identifikovala ŠOP >200 bariér s potrebou spriechodnenia, požiadavka ich zaradenia do ďalších plánovacích cyklov
- ✓ **kritériá prioritizácie (vodné toky 1. a 2. rádu, Natura 2000, CHÚ, hodnotenie ICPDR, významnosť ichtyocenózy)**

Metodické usmernenie MŽP SR – z pozície ŠOP SR

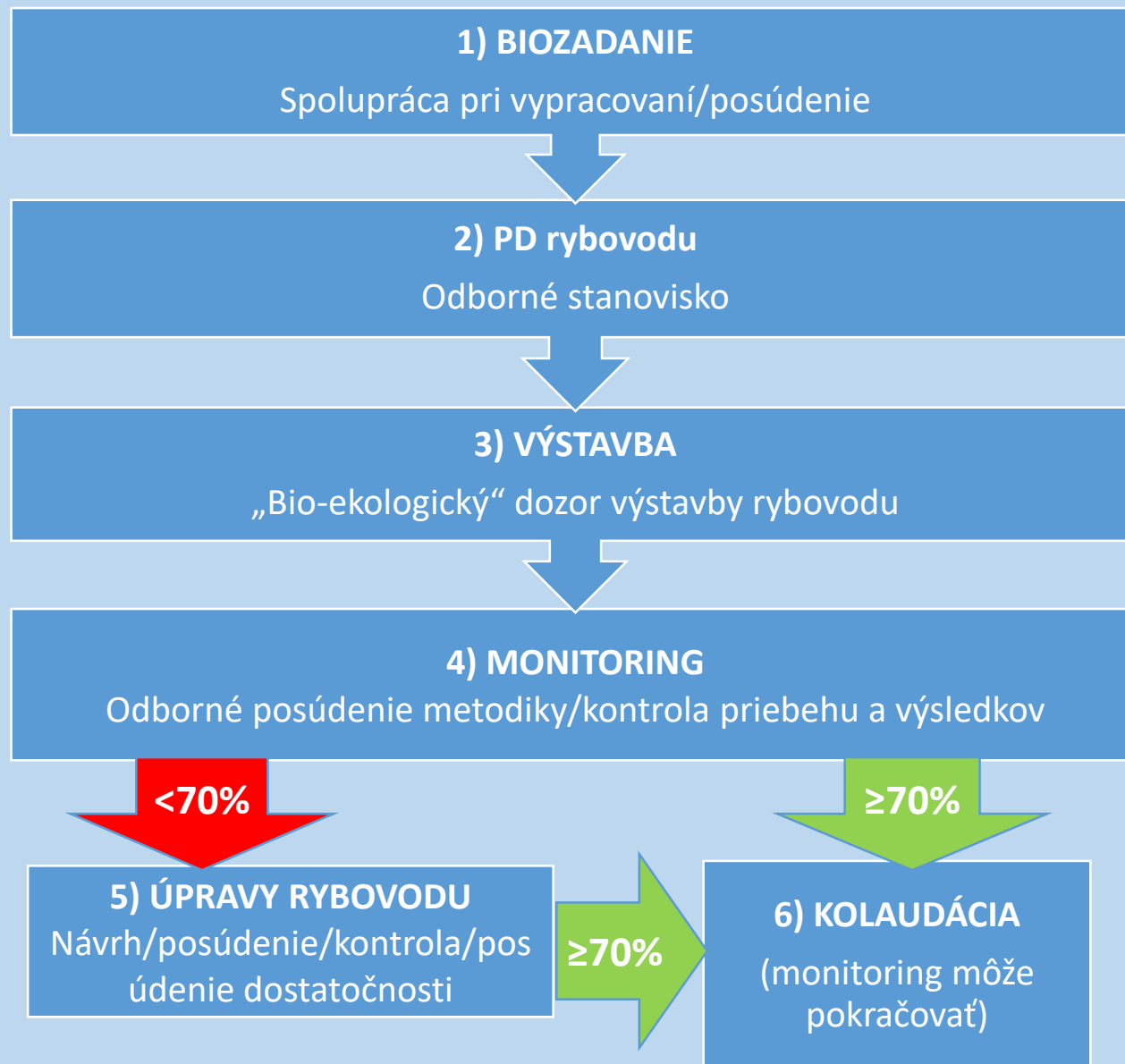
 Ministerstvo životného prostredia
Slovenskej republiky

Určenie vhodných typov rybovodov podľa typológie vodných tokov
Metodické usmernenie

 VÝSKUMNÝ ÚSTAV VODNÉHO HOSPODÁRSTVA

BRATISLAVA, JÚN 2015

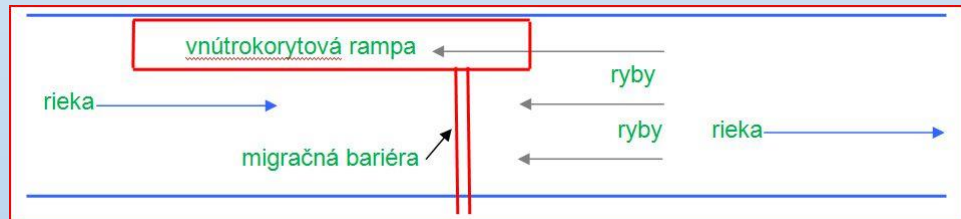

Typy rybovodov podľa metodiky MŽP SR 2015

✓ celokorytový sklz

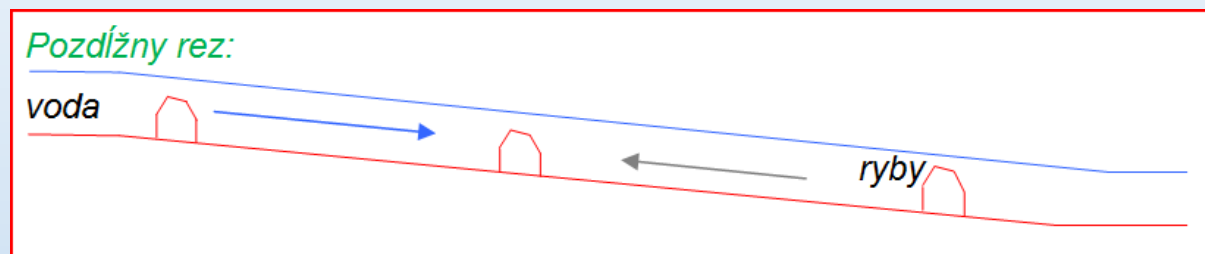
✓ vnútrokorytová rampa

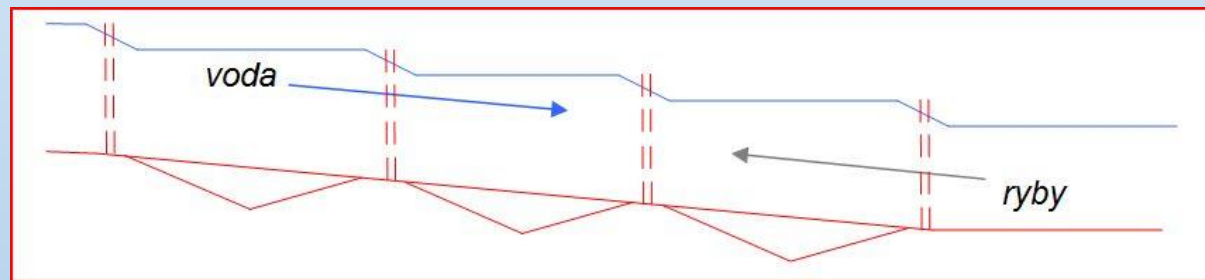
✓ obtoková bystrina (by pass)

✓ bezprepážkový typ

✓ prepážkový/bazénový/štrbinový typ

✓ vodopádový typ (pstruhové toky)

Monitoring rybovodov

- potreba správneho nastavenia technických parametrov rybovodov – aktuálne by mali spĺňať požiadavky MU MŽP SR (VÚVH 2015)
- Potreba posúdenia rybovodu už v čase jeho projektovania odb. spôsobilou osobou (ichtyológ, hydraulik), tiež počas realizácie výstavby (biodozor ŠOP SR)
- ichtyologické monitorovanie funkčnosti rybovodu (potreba začať monitoring už v čase skúšobnej prevádzky RP aby bolo možné včas podchytiť prípadné nedostatky a vykonať potrebné úpravy).

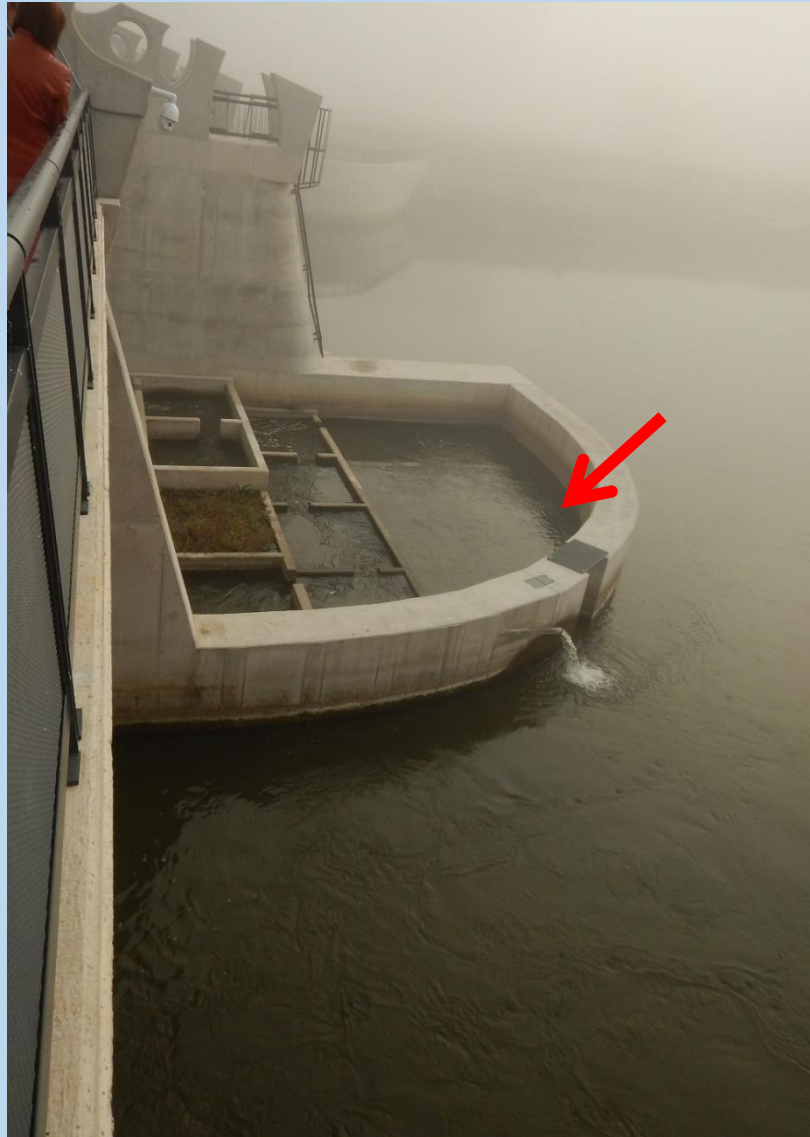

Návrhy na úpravy a rekonštrukciu existujúcich „problematických“ rybovodov

- Nefunkčný, resp. nedostatočne účinný rybovod ($E < 70\%$) = migračná bariéra → potreba žiadať nápravné opatrenia (napr. dolný a stredný Hron, Dolná Nitra, Váh, Turiec, Hornád a ďalšie)
- Rybovody spred roku 2015 - problematické
- Zadania na rekonštrukciu/opravu RP, drobné úpravy, väčšie zásahy (potreba PD)
- Spolupráca SRZ, ŠOP SR, SVP, vlastník vodnej stavby atď.

Problematické stavby (znížená priechodnosť – staré rybovody aj nové ☹️
bez posúdenia ichtyológa, turbínová mortalita – 1 prípad)

Príklady – odstránenie bariéry/celokorytové spriechodnenie

Stupeň Lubeník na rieke Muráň

pôvodný stupeň

revitalizovaný stupeň

Príklady – odstránenie bariéry/celokorytové spriechodnenie

Stupeň na toku Slaná v r.km 18,406

pôvodný stupeň

revitalizovaný stupeň – celokorytový bystrinný sklz

Príklady – technické rybovody

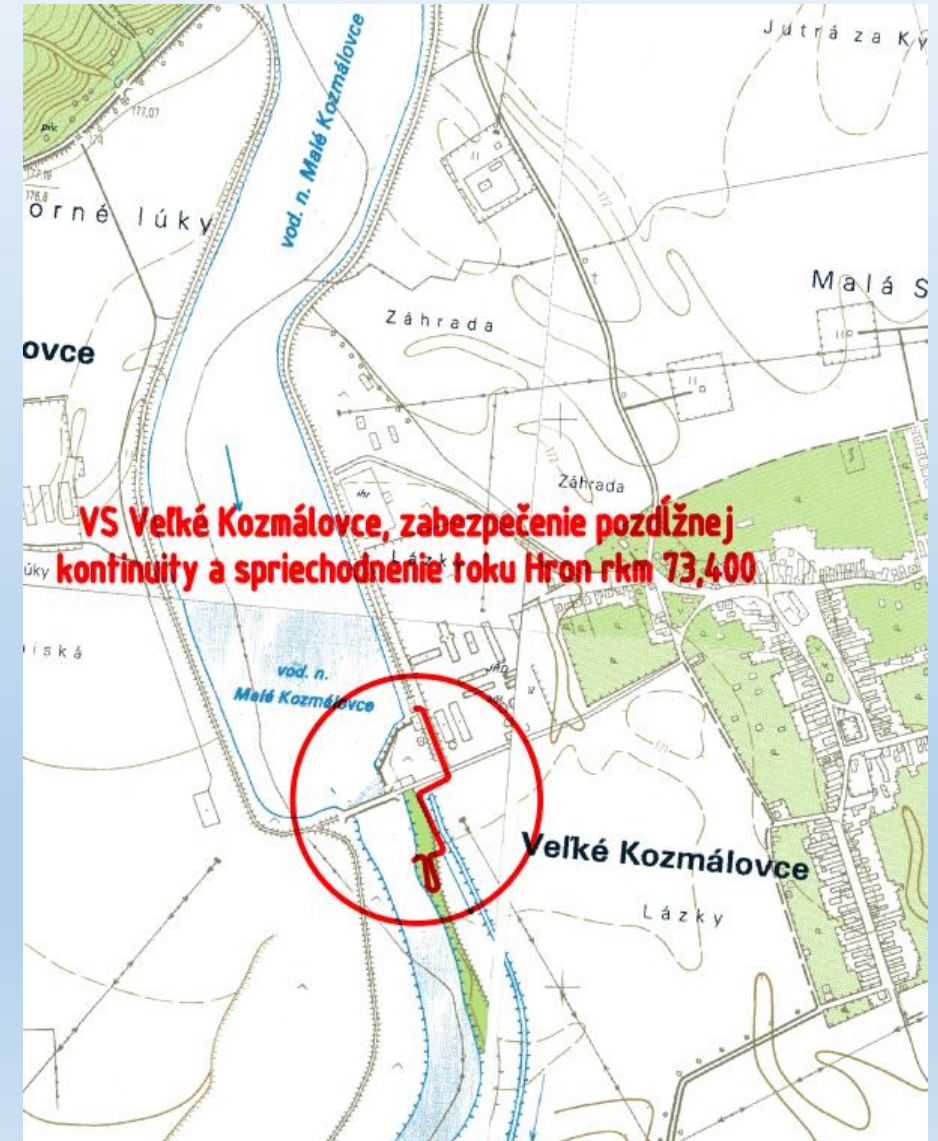
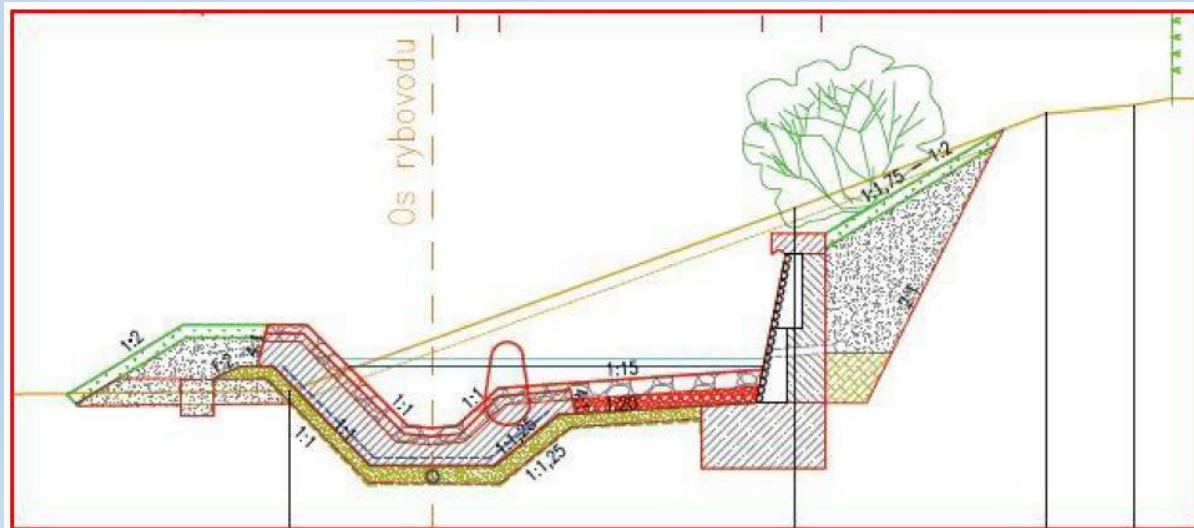

Hať pri MVE Šalková

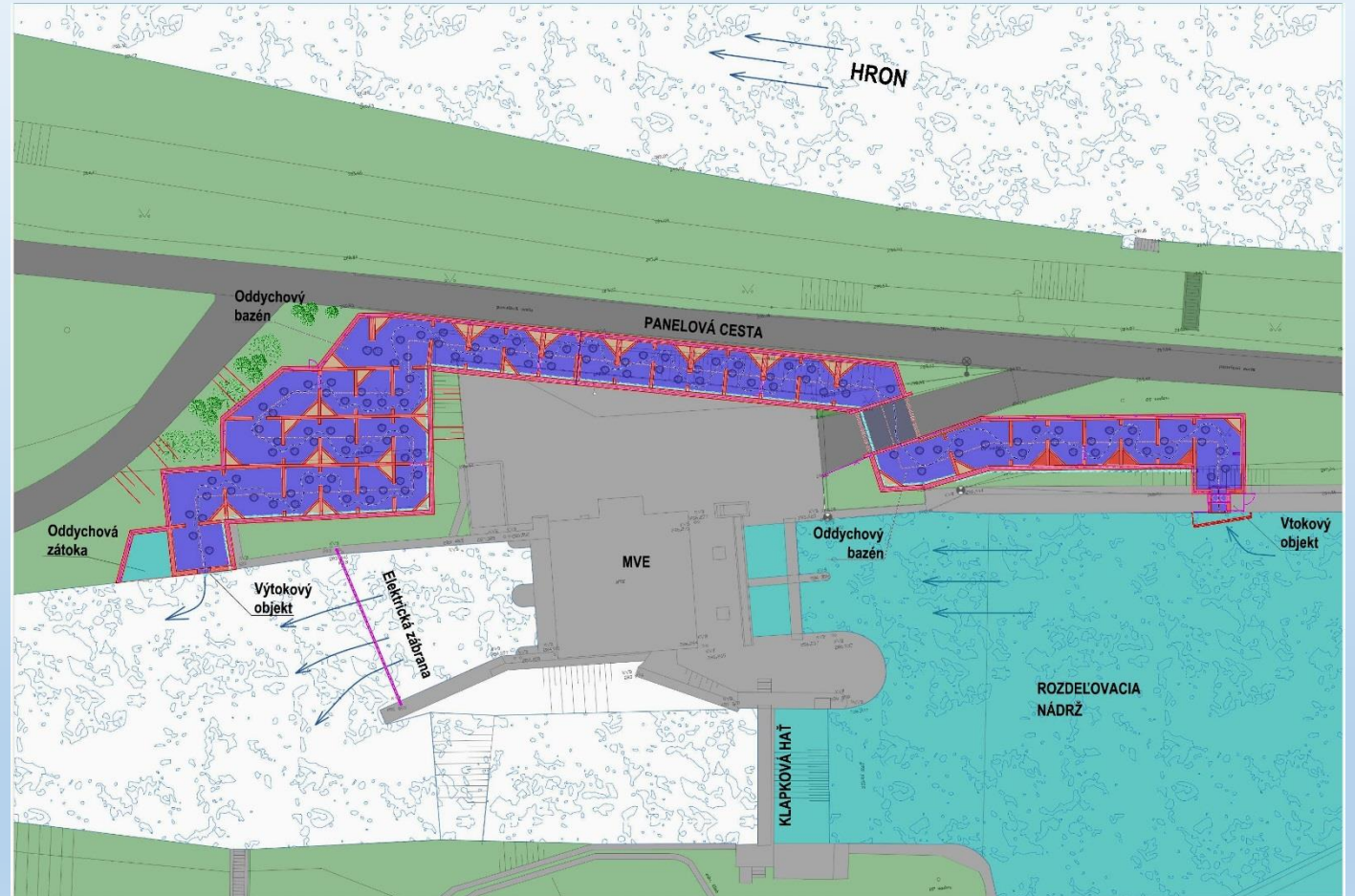

pravostranný obtokový prepážkový
rybovod pri hati

Príklad – obtokový rybovod V. Kozmálovce (Hron)

Príklad – obtokový rybovod, hať Zvolen (Hron)

Celková dĺžka rybovodu v osi bazénov 147 m
Obtokový bazénový rybovod – počet bazénov 37, min. šírka bazénu 4 m, dĺžka 3 m, štrbina 0,9m x 1,2m
Návrhový prietok: 1,0 m³/s
Prevýšenie bazénov 0,12 m

Ďalšie projekty

- **rybovod hať Martin (Turiec) v štádiu realizácie**
- celokorytové bezprepážkové sklzy na Rimave (povodie Slanej) – 3 x
- Štiavnica (Dudince) – **celokorytový sklz** v r.km 10,972
- Osrblianka v r.km 0.532 a 0.697 v obci Hronec a r.km 6.2 (Osrblie) **celokorytové sklzy**
- Očová (Hučava) - **odstránenie stupňa** r.km 5,660 a vybudovanie **prepážkového rybovodu** v r. km 8,945
- Polomka, tok Hron v r.km 243,800, 244,230 a 244,380 **celokorytové sklzy** s priečnymi medzernatými líniami balvanov,
- Pohronská Polhora, tok Rohozná r.km 13,400 - **vnútrokorytová rampa**
- Staré Hory, Starohorský potok r. km 6,460 **celokorytový bezprepážkový sklz**
- Myjava (1 x **celokorytový sklz** - neschválený projekt pre prudký sklon)
- Rudava (1x **celokorytový sklz** v r.km 2.500)
- Ipeľ (3 x **celokorytové bezprep. sklzy**: Boľkovce - r.km 166.68; Nitra nad Ipľom – r.km 163.680; Trebeľovce – r.km 157.200,
- Snina, Cirocha, r.km 24.840-26.119 - **vnútrokorytové bezprepážkové rampy** prírodného charakteru
- Spišská Nová Ves, Hornád, r.km 131,280 - **vnútrokorytová bezprepážková bystrinná rampa**, prírodného charakteru
- Poprad Spišská Teplica (v r.km 120,050- 122,450) = **5 identických vnútro-korytových rámp**
- Malý Dunaj – hať Čierna voda, Nová Dedinka **biokoridory** s využitím jestvujúcich ramien
- Revúca (MVE Biely potok, k.ú. Ružomberok) v r. km 9,300, **bystrinný obtokový rybovod**

Bio-zadania rybovodov

- VD Krpeľany na Váhu (3 varianty)
- VD Žilina na Váhu (2 varianty – preložka rybovodu)
- VD Trenčianske Biskupice na Váhu (2 varianty)
- VD Selice (dolný Váh – návrh monitoringu)
- VD Gabčíkovo – vysoká priorita spriechodnenia, predtým potreba spriechodnenia Železných vrát, hneď po nich Gabčíkovo – rôzne varianty štúdiu rieši VÚVH, Bratislava v spolupráci s ICPDR a expertmi na jesetery.

Obnova laterálnej konektivity

- spolupráca ŠOP SR pri návrhu opatrení obnovy laterálnej konektivity tokov a inundačných vôd
- Celoslovenská prebiehajúca úloha (Záhorie - Morava, Podunajsko - Dunaj, Váh, Hron, Ipeľ; Východoslovenská nížina: Bodrog, Latorica, Uh, Tisa)
- Zapojenie odborníkov zo správ NP a CHKO
- Hlavný cieľ úlohy – obnoviť prepojenie hlavných tokov s bočnými inundačnými vodami pre možnosť laterálnej migrácie ichtyofauny
- Reprodukčné migrácie fytofilných druhov rýb, juvenilné migrácie, potravné migrácie, migrácie na zimoviská a pod.

Ďakujem za pozornosť

